

את הערוגה לגינה בפני עצמה וניכר ההבדל שבין הגידולים, אבל בערוגה שבאמצע השדה שאין לה גבולות, אסור מדרבנן לזרוע חמש זרעונים, משום שנראים כמעורבים, אף כאשר יש הרחקה בין הזרעונים בשיעור המונע את היניקה המשותפת (ריטב"א), שלדעת רב אסי מותר לזרוע חמש זרעונים אף בערוגה שבאמצע שדה [וכדעת שמואל דלהלן] (מיוחס לר"י).

רוחב, כְּמֵלֵא רוּחֵב פְּרָסָה, הוא שיעור חשוב המועיל להפרדה בין גידולים שונים בשדה, שלא יהיו נראים כמעורבים זה בזה, ומסתבר שזהו שיעור חשוב גם לשיעור גבול להפריד את הערוגה משאר השדה (תוס' ורמב"ן).

מֵה רֶגֶל טַפַּח אֶף גְּבוּל נְמוּ טַפַּח, וגובה הגבול יכול להיות שווה לגובה שאר השדה, והגבול יאזן סביב כל ארבע רוחות הערוגה, ולא שיוכלו ללכת עליו סביב ולהשקות את כל חלקי הערוגה, ולא מועיל כאן 'רובו ככולו' (חזו"א כלאים ז, ב), והגבול שבין שתי ערוגות, רוחבו שני טפחים, כשיעור טפח לכל ערוגה בנפרד (ראה רש"י להלן תוס' ד"ה ואמר ומיוחס לר"י), ויש סוברים שדי בגבול אחד של טפח בין ערוגה לערוגה, שההולך על הגבול משקה את הערוגות שמשני הצדדים (ראה תוס' רא"ש לעיל פד, ב; מאירי).

הַאִיכָא מְקוּם קְרִנּוּת, שיוכל לזרוע באופן חלקי את הקרנות, באופן שיהיה רווח ראוי בין הזרעונים שבערוגה זו לזרעונים שבערוגה הסמוכה לה, שהזרעונים הנזרעים לשני כיוונים שונים אין צריך להפרידם זה מזה, שאינם נראים כמעורבים [כגון, הזרעונים המסודרים ממזרח למערב של ערוגה זו, הסמוכים לזרעונים המסודרים מצפון לדרום בערוגה שלצדה] (כמבואר ברש"י במשנה), והזרעונים הנזרעים לאותו כיוון [כגון, הזרעונים המסודרים ממזרח למערב של ערוגה זו, הסמוכים לזרעונים המסודרים אף הם ממזרח למערב בערוגה שלצדה] יזרעם באופן שתהא ביניהם הרחקה ראויה של ריבוע אדמה ריק מזרעים שארכו שני טפחים [מצירוף גבול ערוגה זו וגבול ערוגה זו] ורחבו טפח (ראה רש"י), ודי בהרחקה זו בשביל שלא יהיו נראים הזרעונים מעורבים זה בזה, ואף שאין ביניהם רווח בשיעור שלשה טפחים המונע את היניקה המשותפת בין הזרעונים [כיון שנראה כהרחקת שלשה טפחים, מצירוף שני טפחים אורך וטפח רוחב הריבוע הריק שביניהם] (חפץ ה' [לבעל האורח חיים הקדוש]; יד דוד מהדו"ק, ומיושב שאלת תוס' להלן ע"ב ד"ה והא איכא, רש"י לא דק בחשבוננו בכך שלא הצריך הרחקה של שלשה טפחים למניעת היניקה).

כְּמֵמֵלֵא אֶת הַקְּרִנּוּת, שזורע את הרוח הצפונית והדרומית לכל אורך הרוח [ולכן אינו יכול לזרוע ערוגות בצידן], וברוח המזרחית והמערבית זורע רק גרעין אחד באמצע הערוגה [וכמצוייר ברש"י], ובכך יש רווח של שלשה טפחים, שהוא שיעור יניקה בין כל חמשת הזרעונים השונים שבערוגה (ריטב"א בדעת רש"י; חזו"א כלאים ז, ו, בהצעה שניה ברש"י), אכן, לזרוע את כל ארבע רוחות הערוגה לכל ארכן, מלבד מקום הקרנות [כדרך שביאר רש"י במשנה], אסור לדעת רב, שלדעתו אף זרעונים המסודרים לשתי רוחות חלוקות נראים כמעורבים זה בזה, וכמבואר להלן בדברי רב [בן אורי לעיל פד, ב; חזו"א שם], ופירוש רש"י במשנה, שמוותר לזרוע באופן זה, נאמרו לדעת רבי יוחנן שבהמשך הסוגיא [בן אורי שם, וראה בחזו"א שם שנשאר בצ"ע איך לפרש את רש"י במשנה].

גְּמָרָא. וְקִיּוּם לְהוּ לְרַבְּנָן דְּחֻמְשָׁא בְּשִׂתָּא לֹא יִנְקִי מֵהַרְדִּי, ששיעור יניקת כל זרע, טפח ומחצה, ובהרחקת שלשה טפחים, אין מקום אחד בקרקע שיש בו יניקה משותפת של שני מינים שונים (רש"י). ויש מפרשים, ששיעור יניקת כל זרע שלשה טפחים, ובהרחקת שלשה טפחים מחבירו, כבר אין הזרע יונק מגופו של חבירו (רמב"ן לעיל פד, ב; ח' הר"ן שם).

הטעם ששיעור היניקה משיפיע על איסור כלאים, משום שגדר איסור כלאי זרעים, שלא יהיו זרועים שני מינים בערבוב, והדבר תלוי במראית העין על פי גדרי חז"ל (רש"י ויד רמה ב"ב עב, א), ובגדר 'סימן' בעלמא, לפעמים יניקה משותפת של שני מינים שונים מגדירה אותם כמעורבים [שאיין היניקה 'סיבת' האיסור, שהרי איסור כלאים תלוי רק בערבוב], ולפעמים למרות היניקה המשותפת, המינים השונים לא נחשבים כמעורבים, בגלל צורת הזריעה המבדילה בין הגידולים, וכמו כן נוהג איסור כלאים בשני מינים הנראים כמעורבים, אף שאין להם יניקה משותפת (ראה תוס' ד"ה וקיס, ותורת זרעים כלאים עמי' מ' בדעתם). ויש סוברים, שגדר איסור כלאי זרעים תלוי גם ביניקה משותפת וגם בתערובת הניכרת למראה העין [והיניקה המשותפת היא מ'סיבת' האיסור] ובכל אופן שחסר אחד משיני התנאים, לא נוהג איסור כלאים (רמב"ן לעיל פד, ב; וריטב"א, ע"פ תורת זרעים שם).

וּמְנַלְן דְּהָא דְקִיּוּם לְהוּ לְרַבְּנָן מִלְתָּא הִיא - מניין שרובן בקיאים בעבודת האדמה לידע שיעור יניקה, ואין יוכלו הבריות לעמוד על כך (רש"י), שאין לסמוך על ידיעות מחכמת הטבע אלא אם כן יש להם קבלה בתורה שבעל פה (ריטב"א), ואף שלא נסתר דבר מרוח קודשם של חז"ל, אין מקריעים בניני תורה על פי רוח הקודש (הערות הגר"ש אלישיב).

גְּבוּל שְׁנֵבְלוּ רֵאשׁוֹנִים לֹא תְסִיג - שיש איסור של 'דיני ממונות' בזריעה סמוך לגבול שבין שותפים, בשביל שלא תוכחש הקרקע של השכן מיניקת הזרעים, וצריך להרחיק כשיעור יניקה הידוע מבני האומות הקדמוניות שהיו בקיאים בחכמה זו, ומכאן לומדים שהבריות יכולות לעמוד על שיעור יניקה (רש"י), והאיסור שבפסוק זה אינו שייך להלכות כלאים (ראה דרך אמונה בבי"ל כלאים א, א, בדעת רש"י וכל הראשונים מוני המצוות), ויש מפרשים, שמפסוק זה לומדים איסור נוסף שיש בזריעת כלאים, שלא לזרוע מין אחד בתוך גבול יניקתו של מין אחר (תוס' ד"ה לא תסיג, ע"פ מהרש"א ומהר"ם), באופן שיש בו איסור על פי גדרי כלאים, כשהזרעים נראים מעורבים זה בזה (דרך אמונה שם).

אִטוּ כּוּלֵי עֲלֵמָא יוֹשְׁבֵי רְקִיעַ נִינְהָ, שפסוק זה אין לו פשר, שלא הוזכר איה מקום מושבם, ומשמע שהם יושבים על כדור הארץ, ובשונה משאר מקראות שמוזכר בהם לשון של 'יושב הארץ' אבל פשרם מובן, שמוזכר בהם מקום מושבם, כגון 'יושב הארץ הכנעני' וכדומה (מהרש"א).

גְּבוּלֵיהּ כְּכֶמָה - מהו רוחב הגבול, בשביל להחשיב את הערוגה לערוגה שנוהג בה היתר 'ראש תור' [שעניינו יתבאר בהמשך הסוגיא] (רש"י), ויש מפרשים, מהו רוחב הגבול לענין מקח וממכר, לאדם שמכר ערוגה וגבוליה (תוס' ד"ה גבוליה), ויש מפרשים, מהו רוחב הגבול לענין היתר חמש זרעונים בגינה, שהגבולות מסיימים